

BUDÚCNOSŤ KOŠÍC Z POHLADU SLOVENSKEHO VÝCHODU V ROKU 1919¹

Ján DŽUJKO

Po vzniku Československej republiky 28. 10. 1918 došlo k postupnému začleňovaniu slovenského územia do nového štátu. Definitívne sa na základe medzinárodných dohôd vyformovali jeho hranice. Hlavne slovenské mestá sa stávali centrami rozvíjajúceho sa národného, kultúrneho, spoločenského, politického i hospodárskeho života.

Predstavy o postavení Košíc v rámci československého štátu sformulovala aj redakcia prvého slovenského regionálneho denníka Slovenský východ (1919 – 1937), ktorý začal vychádzať v tomto meste. Napriek tomu, že Košice boli na okraji slovenského územia, pripisovala im rovnaký význam na východe krajiny ako Bratislave na západe Slovenska. Mali byť mohutnou baštou proti všetkým nepriateľským snahám, prúdiacim predovšetkým z juhu, zo strany Maďarov, ktorí sa len ťažko vyrovnávali so stratou postavenia Uhorska po páde monarchie. Redakcia si myslela, že mali ideálnejšiu polohu ako v minulosti. Centrom pred vojnou bola totiž Budapešť, čo hodnotila negatívne, pretože to bolo na úkor iných miest.

Redakcia predpokladala, že Československá republika znemožní, aby sa veľké mestá vyvíjali na úkor iných, menších. Tvar novovzniknutého štátu prirovnala k meču. Jeho rukoväť sa začínala v Krkonošiach a ostrie končilo v Užhorode. Aby vedel odolať náporu, mal mať po celej svojej dĺžke oporné body, aby sa nezlomil. Bohatú Prahu, Brno, Bratislavu a Košice. Už viac nebolo Budapešti, ktorá „vyciavala“ silu východného Slovenska. Košice mali byť strediskom celého slovenského územia od Tatier smerom na východ a to kultúrnym a hospodárskom živote. Mali sa stať hroťom československého meča.

Redakcia Slovenského východu očakávala tiež, že mesto sa po ustálení hraníc bude nachádzať v blízkosti jeho južnej hranice a bude pohraničným mestom. Československo charakterizovala ako prevažne priemyselný štát, ktorého vývoz výrobkov sa mal orientovať smerom na východ do krajín ako Poľsko, Rusko, Rumunsko a Maďarsko, ktorých priemysel nebol rozvinutý. Práve v tomto ohľade bolo potrebné vnímať obchodný význam Košíc ako strediska exportu. Preto bolo potrebné vybudovať železničné trate smerom zo západu na východ. Košice mali mať dvojkoľajové spojenie smerom do českých krajín. Košicko-bohumínska železnica mala byť jej súčasťou. Potrebné bolo aj spojenie s Bratislavou cez Gemer, Novohrad, Tekov a Hont. Denník predpokladal, že Československo bude potrebovať čiastočne aj dovoz agrárnych produktov, pretože nebude sebestačné v oblasti zásobovania potravinami a to najmä z Maďarska a Rumunska. Bolo potrebné pripraviť sa na dovoz od Jasiny a Besarábie cez Užhorod a z veľkej maďarskej nížiny cez Miškovec smerom na Košice. Tu sa mali všetky suroviny, tovary a výrobky zhromaždiť, aby sa poslali do ďalších častí republiky a tam sa spracovali. Aj suroviny z východného Slovenska mali mať práve tu svoje

1 Príspevok vznikol v rámci projektu APVV-15-0036 *Východné Slovensko v 19. a 20. storočí vo vzťahu centra a periférie*.

prvé miesto skladovania a aj čiastočného spracovania. Popri Bratislave sa tak Košice mali stať strediskom importu i exportu.

Košice sa mali stať aj centrom kultúry, umenia, písomníctva, baštou slovanskej kultúry a šíriteľkou jej osvety. Problematicky sa na prelome rokov 1918/1919 javil, *„nepriateľský náter Košíc“* – jeho tzv. maďarský ráz. Ten sa mal s dávkou trpezlivosti vytratiť v priebehu niekoľkých rokov. Malo k tomu dôjsť vtedy, ak slovenský jazyk zaznie v kostoloch na kazateľniciach, v školách na katedrách a v rozličných úradoch. Nie však formou násilnej slovakizácie. Štátotvorný národ sa nesmel vydať takou cestou ako Maďari v minulosti, pretože čím väčší bol tlak, tým väčší bol odpor. Bolo potrebné v prvom rade prebudiť približne tretinu, *„tupých Slovákov“*, ľahostajných voči vlastnému národnému presvedčeniu. Vysvetliť im, že sú tiež Slovákmi. Ostatných si bolo potrebné získať spravodlivosťou a citlivým prístupom. Mali sa stať slobodnými občanmi v jednej z najdemokratickejších republík, ktorá sa pre nich mala stať druhou domovinou, ktorú sa naučia ctíť a milovať. Slováci mali k ostatným minoritám pristupovať s bratskou láskou a nie na základe zákonov, šíriacich nenávisť a rozhorčenie. Nesmeli sa z nich stať utlačovatelia menších, mali byť spravodliví – to mala byť cesta do budúcnosti. Tak sa mal dosiahnuť slovenský ráz Košíc. Autor jedného z príspevkov už videl krásnu budúcnosť mesta – slovenskú univerzitu, slovenské národné divadlo, slovenskú oživujúcu kultúru... To všetko však záviselo od usilovnosti a spravodlivosti, aby sa takáto budúcnosť čím skôr stala realitou.

Pod obsahovú náplň Slovenského východu sa v prvých mesiacoch jeho existencie podpísala redakcia pod vedením Edmunda Boreka. Ďalšími redaktormi boli Ján Hrušovský, Hana Gregorová, Anton Straka. Vydávaním periodika prispeli k tomu, že sa časť týchto predstáv o postavení Košíc v novom štáte aj naplnila. Zvlášť v prvých mesiacoch jeho existencie pomáhali na východe krajiny šíriť slovenské národné povedomie a presadzovať československú štátnosť.

Použitá literatúra:

- DŽUJKO, Ján. Prehľad po slovensky písaných novinách a časopisov vychádzajúcich na východnom Slovensku v rokoch 1919 – 1938. In *Annales historici presovienses* 8/2008, s. 138 – 154. ISSN 1336-7528
- KIPSOVÁ, Mária a kol. *Bibliografia slovenských inorečových novinách a časopisov z rokov 1919 – 1938*. Martin : Matica slovenská, 1968, 1074 s.
- KORČÁK, Rostislav. Začátky prvního slovenského denního listu na východním Slovensku. In *Nové obzory* 7, 1965, s. 72 – 89.
- KOVAL, Peter. Slovenský východ (1919 – 1937) : východoslovenská tlač a jej snahy o formovanie národného povedomia. In *Kniha 2008 : zborník o problémoch a dejinách knižnej kultúry*. Martin : Slovenská národná knižnica, 2008, s. 324 – 333, ISBN 978-80-89301-22-5
- Slovenský východ (1919)